

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס  
**שם הקורס:**  
**בין כורש לאנטיוכוס: מימי "שיבת ציון" ועד  
למדינה החשמונאית**

ד"ר אייל ברוך | ביה"ס ללימודי יסוד ביהדות  
**Between Cyrus the Great and Antiochus: From |04-109-01/02  
the Return to Zion to the Hasmonean Kingdom**

שיעור	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
—	סמסטר:
—	יום ושעה
—	שעת קבלה:
Eyal.Baruch@biu.ac.il	מייל מרצה:
/https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

  
**תיאור הקורס ומטרות למידה**

**תקציר הקורס**

הקורס יעסוק בתקופת הבית השני ויקיף פרק זמן של כשש מאות שנה החל מהצהרת כורש ושיבת ציון בתקופה הפרסית (מאה השישית לפסה"נ) ועד לסופה של המדינה החשמונאית במאה הראשונה לפסה"נ. במהלך הקורס נסקור את האירועים העיקריים שהתרחשו בארץ-ישראל במהלך ימי הבית השני. בין הנושאים בהם נעסוק: שיבת ציון ובניית בית המקדש השני בתקופה הפרסית, תקופתם של עזרא ונחמיה, גזירות הדת בימי אנטיוכוס, מרד המקבים וכינון מדינה חשמונאית עצמאית.

דגש מיוחד יינתן לעיסוק במגוון שאלות רוחניות, דתיות ותרבותיות על רקע אירועי התקופה וחלקן רלוונטיות עד ימינו אנו, כגון: מיהו יהודי? בדלנות או גלובליזציה? הלניזם ויהדות, מדינת החשמונאים – חזון ומציאות.

## מטרות/תוצרי הלמידה

### ידע

1. הלומדים יעמיקו בסוגי מקורות מידע שונים
2. הלומדים ידונו בזיקות בין הדיסציפלינה ההיסטורית והדיסציפלינה הארכיאולוגית

### מיומנויות

1. הלומדים ינתחו טקסטים היסטוריים
2. הלומדים יפתחו גישה ביקורתית כלפי טקסטים היסטוריים
3. הלומדים יפתחו גישה ביקורתית כלפי פרשנות של טקסטים היסטוריים



## למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת (להרחבה)
1	סקירה היסטורית כללית של תקופת בית שני: <ul style="list-style-type: none"> <li>• כיצד נקבעת החלוקה לתקופות?</li> </ul> מקורות התקופה: <ul style="list-style-type: none"> <li>• סוגים של טקסטים: מקור ראשוני, מקור משני</li> <li>• כללים לקריאה ביקורתית</li> </ul>	קריאה מתוך מאמרו של מ"ד הר, "שאלת הפריודיזציה"		
2	הצהרת כורש ושיבת ציון			
3	<ul style="list-style-type: none"> <li>• רקע היסטורי לתקופה הפרסית</li> <li>• הצהרת כורש ושיבת ציון</li> <li>• המצב חברתי ביהודה בתקופת שיבת ציון</li> </ul>		ש' יפת, "עם וארץ בתקופת שיבת ציון"	
4	עליית עזרא ונחמיה			
5	רפורמות חברתיות ודתיות של עזרא ונחמיה: המציאות החברתית והדתית ביהודה בתקופתם של עזרא ונחמיה			
6	השומרונים	דיון: מי הם השומרונים? נקודת במט יהודית	סרטון על זבח הפסח בהר גריזים	

		ושומרונית: מתוך טקסטים יהודיים ושומרונים	
7		מקדש יהודי בייב שבמצרים: • מה ניתן ללמוד מפפירוס ייב על המציאות החברתית בארץ-ישראל באותה תקופה?	
7		התקופה ההלניסטית: כיבושי אלכסנדר מוקדון מפגש אלכסנדר מוקדון עם הכהן הגדול	
8		ארץ-ישראל בתקופה התלמית ובראשית התקופה הסלווקית; המלחמות הסוריות	
9		גזירות הדת ומרד החשמונאים: האירועים שהביאו לגזירות הדת בימי אנטיוכוס אפיפנס	
10		מרד החשמונאים: קרבות המקבים	
11		לימוד בקבוצות	מדוע חוגגים את חג החנוכה?
12			המדינה החשמונאית
13	א' רפפורט, 'על התייוונותם' של החשמונאים."	דיון	המדינה החשמונאית: חזון מול מציאות
14			סיכום הקורס וחזרה למבחן

\*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

## ציין סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מטלה במהלך הקורס	30% מהציון הסופי
מבחן בסוף הקורס	70% מהציון הסופי

## דרישות הקורס

- מטלות – הגשת מטלה במהלך הקורס.
- נוכחות – נוכחות של 80% במהלך הקורס

## דרישות קדם

אין

## ביבליוגרפיה:

1. ח' אשל, "ירושלים בימי שלטון פרס: מתאר העיר והרקע ההיסטורי", בתוך: ש' אחיטוב ועמ' מזר (עורכים), ספר ירושלים, תקופת המקרא, ירושלים תש"ס, עמ' 243-327.
2. ב' בר-כוכבא, מלחמות החשמונאים, ירושלים תשמ"ח.
3. א' באומגרטן, "התייוונותה של המדינה החשמונאית", ד' עמית וח' אשל (עורכים) ימי בית חשמונאי, ירושלים תשנ"ו, עמ' 77 – 84.
4. מ"ד הר, "שאלת הפריודיזציה של ימי הבית השני ותקופת המשנה והתלמוד בתולדות ישראל", : ד' שוורץ, (עורך), מחקרים בתולדות ישראל בתקופת הבית השני, ירושלים תשנ"ו, עמ' 64 – 74.
5. ש' יפת, "עם וארץ בתקופת שיבת ציון", בתוך: ד' שוורץ (עורך), מחקרים בתולדות ישראל בתקופת הבית השני, ירושלים תשנ"ו, עמ' 127 – 145.
6. א' כשר, אדום, ערב וישראל, ירושלים תשמ"ח.
7. ע' ליפשיץ, ירושלים בין חורבן להתחדשות: יהודה תחת שלטון בבל, ירושלים תשס"ד.
8. מ' מור, משומרון לשכם – העדה השומרנית בעת העתיקה, ירושלים תשס"ג.
9. א' צ'ריקובר, היהודים והיוונים בתקופה ההלניסטית, תל אביב תשכ"ג.
10. א' רפפורט, 'על "התייוונותם" של החשמונאים', תרביץ, ס (תשנ"א), עמ' 503-477.
11. א' רפפורט, מכורש עד אלכסנדר – תולדות ישראל בשלטון פרס, רעננה תשס"ה.
12. א' רפפורט, בית חשמונאי – עם ישראל בארץ ישראל בימי החשמונאים, ירושלים תשס"ג.
13. מ' שטרן, "יהדות ויוונות בארץ-ישראל במאות השלישית והשנייה לפנה"ס", בתוך: הנ"ל וי' קפלן (עורכים), התבוללות וטמיעה, ירושלים תשמ"ט, עמ' 41 – 60.
14. מ' שטרן, יהודה החשמונאית בעולם ההלניסטי – פרקים בהיסטוריה מדינית, ירושלים תשנ"ה.
15. ח' תדמור, "גלות בבל, שיבת ציון ותקופת שלטון מלכי פרס", בתוך: ח"ה בן ששון (עורך), תולדות עם ישראל, א, העת העתיקה, תל אביב תשכ"ט, עמ' 157 – 172.

16. R. Pummer, *The Samaritans: A Profile*, Grand Rapids, Michigan 2016.



